

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, Μάρτιος 1993.

ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΛΑΝΗΜΕΝΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἱερὰ Κοινότης μετ' ἀφάτου θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔλαβε γνῶσιν τῶν κατὰ τοῦ Ἀγίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου γραφέντων ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Χρήστου Γιανναρᾶ εἰς τὸ βιβλίον του « Ὁρθοδοξία καὶ Δύση στὴν Νεώτερη Ἑλλάδα », διὰ τοῦ ὁποίου τὸν μέγαν τούτον καὶ ἀπλανῆ διδάσκαλον τῆς Ἐκκλησίας παρουσιάζει ὡς πλανηθέντα, ἐμφορούμενον ἀπὸ τὸ δυτικὸν πνεῦμα, ὑπεύθυνον τῆς « ραγδαίας ἀλλοτρίωσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐσεβείας » καὶ ἐκκοσμικεύσεως τοῦ λαοῦ μας ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν δικανικὴν νοοτροπίαν τοῦ Ἐξομολογηταρίου καὶ τοῦ Πηδαλίου ποῦ « ἀπλώθηκε ταχύτατα σὰν λοιμικὴ νόσος, στὴν ποιμαντικὴ πρακτικὴ τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ».

Τὸ δὲ λυπηρότερον εἶναι ὅτι μετὰ τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου θεωρεῖ συμπλανηθεῖσαν καὶ τὴν ἀποδεξαμένην αὐτὸν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀνακηρύξασαν αὐτὸν ὡς Ἅγιον αὐτῆς, ὡς ὑπεμφαίνεται καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα « Ἄλλ' ἢ θεσμοποίηση τῆς ἀλλοτρίωσης δὲν ἔλειψε καὶ στὴν Ἀνατολὴ ὅπως μαρτυρεῖ, ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἄλλα συμπτώματα, καὶ ἡ ἐπίσημη ἀναγνώριση καὶ καθιέρωση τοῦ ἔργου τοῦ Νικοδήμου Ἀγιορείτη ».

Ἐπειδὴ αἱ ἀπόψεις αὗται προκαλοῦν σύγχυσιν εἰς πολλοὺς μὴ γνωρίζοντας εἰς βάθος τὴν θεολογίαν τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου, καὶ μάλιστα εἰς ἀστηρίκτους περὶ τὴν πίστιν, μὲ συνεπειὰς ψυχικῆς βλάβης αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἅγιος Νικόδημος ἀποτελεῖ σέμνωμα τοῦ Ἀγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ καὶ κατὰ τὸν μακαριστὸν Γέροντα Γαβριὴλ Διονυσιάτην « τὸν πρώτιστον Γέροντα καὶ Καθοδηγητὴν ἡμῶν εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν », αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπευθυνθῶμεν πρὸς τὸν κ. Γιανναρᾶν ἐν ἀγάπῃ καὶ νὰ τὸν παρακαλέσωμεν νὰ ἀνακαλέσῃ τὰς ἀπόψεις του αὐτάς, αἱ ὁποῖαι λυποῦν τοὺς ἐνταῦθα θεοφιλῶς ἐνασκουμένους Πατέρας καὶ πολλοὺς ἄλλους εὐσεβεῖς χριστιανούς (οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνατεθραμμένοι μὲ τὰς εὐσεβεῖς καὶ ἀγιορειτικὰς παραδόσεις) ἀλλὰ καὶ ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀείποτε ἐτίμα τὸν Ἅγιον Νικόδημον ὡς ἀπλανῆ καὶ θεοφόρον διδάσκαλον αὐτῆς.

Δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τοῦ παρόντος νὰ ἀνασκευάσωμεν μίαν πρὸς μίαν τὰς κρίσεις τοῦ κ. Γιανναρᾶ περὶ τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου. Τοῦτο ἐπαφίεται εἰς ἄλλους ἀδελφοὺς ἔχοντας τὸν χρόνον καὶ τὴν θεολογικὴν ἐμβρίθειαν. Ἦδη μετὰ πολλῆς εὐαρεσκείας ἀνέγνωμεν τὰ ἐσχάτως γραφέντα πρὸς ἀνασκευὴν τῶν ἀντορθοδόξων θέσεων τοῦ κ. Γιανναρᾶ ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Ὁρθοδόξου Θεολόγου πρεσβυτέρου Βασιλείου Βολουδάκη. Πρόθεσις ἡμῶν δὲν εἶναι νὰ ἀντιδικήσωμεν μετὰ τοῦ κ. Γιανναρᾶ ἀλλὰ φιλαδέλφως νὰ ὑπομνήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ ἐξῆς :

α) Δὲν εἶναι ὀρθὸν ἀπὸ ὠρισμένας φράσεις ἢ περικοπὰς τοῦ Ἁγίου νὰ συνάγωνται συμπεράσματα διὰ τὸ ὅλον ἔργον του. Ἀπομονώνοντες φράσεις καὶ περικοπὰς τόσον τῆς Ἁγίας Γραφῆς ὅσον καὶ ἔργων τῶν Ἁγίων Πατέρων δυνάμεθα νὰ τοὺς παρουσιάσωμεν ὡς κηρύσσοντας ἓνα «σαδιστὴν καὶ τιμωρὸν Θεόν», καὶ ὡς «πιετιστὰς καὶ ἠθικιστὰς»...

Ἵπενθυμίζομεν π.χ. περικοπὰς διδασκῶν τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπὸ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Γιανναρά ὅτι «Μόνον μὲ τὸ μέτρο τῶν Διδασκῶν τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ μπορεῖ νὰ καταδειχθῇ ἡ διαφορὰ τῆς νικοδημικῆς χρηστοθείας ἀπὸ τὴν χριστοθήτεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας...».

«...Νὰ μὴ στολίζετε ἐτούτο τὸ σῶμα τὸ βρώμικο ὅπου αὔριο θὲ νὰ τὸ φάνε τὰ σκουλήκια, ἀλλὰ νὰ στολίζετε τὴν ψυχὴν σας ὅπου εἶναι τιμιωτέρα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον...». (Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, *Διδασχές*, Ἰω. Μενοῦνου, 1979², σελ. 143).

«...καὶ ὄχι νὰ ξεφαντώνωμεν καὶ νὰ πολυτρώγωμεν καὶ νὰ πολυπίνωμεν καὶ νὰ ξερνοῦμεν...». (Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 161).

«...Ἀκόμη μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς τὰ αὐτία διὰ νὰ ἀκούω τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ ἐγὼ ἀκούω χοροὺς καὶ τραγούδια, λαλούμενα καὶ φλυαρίες...». (Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 162).

«...Ἄλλὰ ἂν κάμετε εἰς τοὺς γάμους σας χορούς, τραγούδια, βαρῆτε τούμπανα καὶ βιολιά καὶ κάμνετε ἐκεῖνα ὅπου ἀγαπᾷ ὁ διάβολος, τὸ καταριέται ὁ Πανάγαθος Θεὸς ἐκεῖνο τὸ ἀνδρόγυνο καὶ δὲν προκόπτει. Ἡ ὁ ἄνδρας ἀποθνήσκει ἢ ἡ γυναῖκα παράκαιρα καὶ παιδιὰ κάμνουν κακορρίζικα καὶ κουτσά, καὶ στραβά, λωλά, ἀναποδιασμένα». (Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 218).

«...Καὶ πάλιν ὅταν ἰδοῦμεν κανέναν ἢ ἄνδρα ἢ γυναῖκα καὶ εἶναι ὑπερήφανοι καὶ λάμπουν ἀπὸ λαμπρὰ φορέματα καὶ ἀπὸ εἰδωλικά φτιασιδία καὶ στολίδια καὶ εἶναι ἔξω τὰ στήθη τους καὶ τὰ μαλλιά τους καὶ εἶναι ἀδιάντροποι, ἐκεῖνοι βέβαια μᾶς φαίνονται ὡσὰν δαίμονες, ὡσὰν κάλπικα ἄσπρα καὶ πρέπει νὰ συγχαινώμεσθε νὰ τοὺς βλέπομεν. Διὰ τοῦτο χριστιανές, μου, ὅσον καὶ ἂν ἤμπορητε νὰ εἰσθε σκεπασμένες καὶ νὰ ἔχετε ἐντροπὴν καὶ ταπεινωσιν, νὰ φαίνεσθε ὡσὰν ἄγγελοι, διὰτί, ὅποταν μία γυναῖκα δὲν σκεπάζεται, φανερώνει πὼς δὲν εἶναι εὐχαριστημένη μὲ τὸν ἄντρα της, ἀλλὰ θέλει ἄλλους. Μὰ ὅταν σκεπάζεται δείχνει πὼς εὐχαριστεῖ τὸν θεόν, ὅπου τῆς ἐχάρισε τὸν ἄνδρα της καὶ δὲν θέλει νὰ τὴν ἰδῇ ἄλλος. Καὶ ἐσὺ ὁ ἄνδρας ὅσον ἤμπορεῖς νὰ φεύγης τὴν ξένη γυναῖκα, καθὼς φεύγεις τὸ φίδι. Ὁμοίως καὶ ἐσύ, γυναῖκα, νὰ φεύγης ἀπὸ ξένο ἄνδρα καθὼς τὸ φίδι». (Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 156).

«...Τότε θὲ νὰ εἰπῇ ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀμαρτωλοὺς ὅπου εἶναι εἰς τὰ ἀριστερά του: Πηγαίνετε ἐσεῖς οἱ κατηραμένοι εἰς τὴν κόλασιν νὰ καίσεσθε μαζί μὲ τὸν διάβολον τὸν πατέρα σας πάντοτε, διὰτί δὲν ἐφυλάξατε τὴν πίστιν μου, τὰ προτάγματά μου. Ἔτσι ἔχει νὰ ἀνοίξῃ ὁ Κύριος ἓνα πύρινον ποταμὸν ὡσὰν θάλασσα νὰ ρίψῃ ὅλους τοὺς ἀσεβεῖς ἀπίστους, αἰρετικούς ἀθέους μέσα νὰ καίωνται πάντοτε καὶ νὰ βάλῃ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς καὶ δικαίους μέσα εἰς τὸν παράδεισον νὰ χαίρωνται πάντοτε...». (Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 241. πρβλ. καὶ σελ. 138, 178, 198).

Αἱ συστάσεις αὗται τόσον τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ὅσον καὶ τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ πρὸς τοὺς χριστιανούς, νὰ μὴ μετέχουν εἰς παίγνια, χοροὺς καὶ λοιπὰς ὁμοίας ἐκδηλώσεις, δεόν νὰ κατανοηθοῦν καὶ ἐρμηνευθοῦν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, καθ' ἣν καὶ ὁ

Θεῖος Χρυσόστομος συνιστᾷ εἰς τοὺς χριστιανούς, νὰ μὴ μεταβαίνουν εἰς τὰ θεάτρα καὶ λοιπὰ δημόσια θεάματα τῆς ἐποχῆς του δεδομένου ὅτι εἰς τὰ θεάτρα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς παρουσιάζοντο ἀπὸ σκηνῆς πολλὰ ἀνήθικα καὶ ἀντιχριστιανικὰ θεάματα προκαλοῦντα μεγάλην ψυχικὴν βλάβην εἰς τοὺς χριστιανούς. Ποῖος δὲν γνωρίζει ὅτι εἰς τὰ «ἀγνὰ» λαϊκὰ πανηγύρια συνέβαινον μέχρι καὶ τελευταίως οὐκ ὀλίγα ἠθικὰ ἔκτροπα, ἐνίοτε δὲ ἀκόμη καὶ φόνοι;

Δύναται νὰ λεχθῆ ἄλλωστε περὶ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ὅ,τι ὁ μακαριστὸς π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ εἶπε περὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου ὅτι δηλαδὴ οὗτος ἦτο Προφήτης τῆς τελείας χριστιανικῆς ζωῆς. Ὅπως ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος οὕτω καὶ ὁ

Ἅγιος Νικόδημος ἤθελε τοὺς χριστιανούς νὰ ζοῦν ὄχι ἡμίμετρα ἀλλὰ τὴν ἐν Χριστῷ τελειότητα καὶ πρὸς αὐτὴν κατηύθυνε τοὺς χριστιανούς. Εἶναι ἐντεῦθεν δικαιολογημένα καὶ ἡ ἀπαίτησις του ἀπὸ τοὺς χριστιανούς νὰ ἀποφεύγουν ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι καθ' ἑαυτὰς μὲν δὲν εἶναι ἐφάμαρτοι, συνυφαίνονται ὅμως μὲ παρεκτροπὰς αἱ ὁποῖαι ἐμποδίζουν τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν.

β) Συνεκτιμῶντες τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Ἁγίου μας καὶ δὴ τὰ νηπτικὰ καὶ τὰ θεῖον ἔρωτα ἀποπνέοντα πολλὰ κείμενα τοῦ Ἁγίου, τὸν ζῆλον του διὰ τὴν νοερὰν προσευχὴν, τὴν ὑπ' αὐτοῦ προβολὴν μεγαλων πατερικῶν μορφῶν ὅπως ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν του δὲν ἦσαν εὐρύτερον γνωστοὶ ἢ καὶ ἀποδεκτοί, τὰς ἐν πατερικῷ πνεύματι γενομένας ὑπ' αὐτοῦ ἐρμηνείας τῶν ἀγιογραφικῶν καὶ λειτουργικῶν κειμένων, τὴν ὑπ' αὐτοῦ συγγραφὴν θεοπνεύστων ἱερῶν ἀκολουθιῶν, ὅπως αἱ εἰς τοὺς ἐν Ἄθῳ Πατέρας καὶ ἡ εἰς τοὺς Νεομάρτυρας, τοὺς πανηγυρικοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐκδοσιν τῆς φιλοκαλίας, ἡ ὁποία ἐσφράγισεν ἀνεξιτήλως τὴν περαιτέρω πορείαν τῆς Ὁρθοδοξίας, θεωροῦμεν τὸν Ἅγιον Νικόδημον ὡς ἀληθῆ πατερικὴν μορφήν καὶ δὴ τὴν μεγαλυτέραν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ μέχρι σήμερον. Ἐὰν εἰς τὸ ἔργον του παρεισέφρυσαν ἀνεπιγνώστως, δι' εὐνοήτους ἱστορικοὺς λόγους, καὶ μερικαὶ ἐκφράσεις ὑπενθυμίζουσαι τὴν σχολαστικὴν θεολογίαν, αὐταὶ οὐδόλως θίγουν τὴν ἐν γένει ὀρθόδοξον προοπτικὴν καὶ γραμμὴν τοῦ ἔργου του, δέον δὲ ὡς εἶπομεν νὰ μὴ θεωροῦνται μεμονωμένως ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸ ὅλον ἔργον του.

Ὅχι δὲ μόνον δὲν συνετέλεσεν ὁ Ἅγιος εἰς τὴν ἐκνομίκευσιν καὶ ἐκκοσμίκευσιν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὅλως ἀντιθέτως εἰς τὴν ὀρθὴν χειραγώγησιν αὐτῆς εἰς τὴν γνησίαν καὶ πατερικὴν εὐσέβειαν, διὸ καὶ ἐπαξίως ἀνεκρηύχθη Ἅγιος καὶ διδάσκαλος αὐτῆς.

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος κεῖται, ὡς καὶ ὅλοι οἱ Θεοφόροι Πατέρες μεταξὺ δύο ἄκρων, ἧτοι τῆς ἐκνομικεύσεως τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀντινομισμοῦ, τοῦ ἠθικισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς ἀσυδοσίας, ἀμφοτέρων ἀπομακρυνόντων τὸν χριστιανὸν ἀπὸ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν.

Ἐὰν τῶρα ὁ Ἅγιος θεωρεῖται ὡς νομικιστῆς, διότι δὲν εἶναι ἄνομος, δὲν πταίει ὁ Ἅγιος, ἀλλ' ὅσοι παρερμηνεύουν καὶ παρεξηγοῦν αὐτόν.]

Ὑπενθυμίζομεν ἐν προκειμένῳ ὅτι αὐτὴ ἦτο καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις δὲν κατέλυσε τὸν νόμον, ἀλλ' ὀρθῶς ἐρμήνευσεν καὶ συνεπλήρωσεν αὐτὸν διὰ τοῦ τελείου νόμου τῆς ἀγάπης. Ὅμοίως καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐδίδαξαν. Ὁρθῶς παρατηρήθη ὅτι ὁ θεῖος Παῦλος ἔγραψε τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν διὰ νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὄχι μόνον τοῦ ἠθικιστῆς ἀλλὰ καὶ μερίδα ἀντινομιστῶν ἡ ὁποία παρεξηγοῦσα τὸ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας κήρυγ-

μα αὐτοῦ κατέληξεν εἰς ἠθικὴν ἐλευθεριότητα. Ὑπενθυμίζομεν τὸν λόγον τοῦ Ἀποστόλου: «Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῆ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν... Λέγω δὲ Πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε». (Γαλ. Ε' 13, 14, 16).

Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος: «Ἄλλ' ὅμως οὐδὲ ἡ λύτρωσις ἀπλῶς ἀλλὰ μετὰ τὴν λύτρωσιν καὶ νόμος, ἵνα τῆς χάριτος ἀξίαν ἐπιδειξώμεθα τὴν πολιτείαν». (P.G. 555, 289).

γ) Ἐν τῷ πνεύματι αὐτῷ δεόν νὰ ἀξιολογῆται καὶ τὸ Ἱερὸν Πηδάλιον, τὸ ὁποῖον ἡ συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας ἐδέχθη ὡς χρησιμότατον βοήθημα διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ὀρθοδόξου ποιμαντικῆς.

Οἱ κατὰ καιροὺς ἀσκήσαντες καὶ ἀσκοῦντες τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ πνευματικοὶ αὐτῆς, ἔχουν τὸ Ἱερὸν Πηδάλιον ὡς χειραγωγὸν καὶ σύμβουλον αὐτῶν διὰ τὴν συμφῶνως πρὸς τὸ θεανθρωποκεντρικὸν πνεῦμα τῆς Ἐκκλησίας ἄσκησιν τῆς ποιμαντικῆς, ὡς ἐκφράζουν αὐτὴν οἱ Ἱεροὶ Κανόνες.

Χωρὶς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας καὶ τὸ αὐτοὺς ὀρθῶς ἐρμηνεύον Ἱερὸν Πηδάλιον ἡ ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας κινδυνεύει νὰ γίνῃ ἀνθρωποκεντρικὴ ἐκπίπτουσα εἰς ἓν ἐκ τῶν δύο ἄκρων ἤτοι εἴτε τὸν ἠθικισμὸν καὶ νομικισμὸν εἴτε τὴν ἀνομίαν καὶ τὴν ἀπόρριψιν τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς.

Τὸ Ἱερὸν Πηδάλιον βοηθεῖ καὶ καθοδηγεῖ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀνάγουν τοὺς πιστοὺς εἰς τὸ γνήσιον ἐκκλησιαστικὸν καὶ εὐχαριστιακὸν ἦθος.

Ἴσως τοῦτο δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ θεολόγους, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν τὴν εὐθύνην τῆς ποιμαντικῆς καθοδηγήσεως ψυχῶν, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἔπαθεν.

Οὐδόλως δὲ τὸ Ἱερὸν Πηδάλιον ἀποτελεῖ, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Γιανναράς κωδικοποίησιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων κατὰ δυτικὰ πρότυπα, ἀλλὰ συλλογὴν Ἱερῶν Κανόνων καὶ ὀρθὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸ ὑπεύθυνον ποιμαντικὸν τῶν ἔργων.

δ) Ἐπικρίνεται ὁ Ἱερὸς Νικόδημος διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασιν δύο ρωμαιοκαθολικῶν ἔργων.

Ἡμεῖς ἀντιθέτως θεωροῦμεν τὴν ἐνέργειάν του αὐτὴν ὡς ἀποδεικνύουσαν τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζε τὸν Ἅγιον. Καίτοι ὁ ἴδιος σφοδρὸς ἀντιλατινιστής, ὥστε νὰ χαρακτηρίζῃ τὸ βάπτισμα τῶν λατίνων μίαισμα, ὅταν εὕρισκε κάτι χρήσιμον εἰς τοὺς δυτικούς, δὲν διστάζει νὰ τὸ χρησιμοποίησιν, ἀφοῦ προηγουμένως τὸ ἀποκαθάρῃ τῶν μὴ ὀρθοδόξων στοιχείων καὶ τὸ ὀρθοδοξοποιήσῃ. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ἕτερος φωστὴρ τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ Ἅγιος Θεοφάνης ὁ Ἐγκλειστος, ἀναγνώσας τὸν «Ἀόρατον Πόλεμον» τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου τοσοῦτον τὸν ἐξετίμησεν, ὥστε μετὰ τινα νέαν διασκευὴν τὸν μετέφρασεν εἰς τὰ ρωσικά. Τὸ κείμενον τοῦ «Ἀοράτου Πολέμου» τοῦ Ἁγίου Θεοφάνους τοῦ Ἐγκλειστοῦ μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη τὸ 1987 ἀγγλιστὶ ἀπὸ τὰς ἐκδόσεις τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου. Εἰς τὴν συγγραφείσαν ἀπὸ τὸν H. A. Hodges εἰσαγωγὴν ἀναγνωρίζεται ὅτι οἱ Ἅγιοι Νικόδημος καὶ Θεοφάνης ἐτροποποίησαν καὶ ἐπανέγραψαν τμήματα τοῦ βιβλίου (τοῦ Scipoli) καὶ ἰδίως ὅσα ἀφεῶρον τὰ περὶ τοῦ τρόπου τῆς προσευχῆς, ὥστε αὐτὰ νὰ ἐκφράζουν τὴν ὀρθόδοξον περὶ προσευχῆς διδασκαλίαν. Αἱ γενόμεναι ἀλλαγαὶ δὲν ἐκφράζουν κατ' αὐτὸν προσωπικὴν κριτικὴν

τῶν μεταφραστῶν ἀλλὰ τὴν σύγκρουσιν τῶν δύο περὶ προσευχῆς παραδόσεων, τῆς ὀρθοδόξου πρὸς τὴν δυτικὴν. (Βλ. *Unseen Warfare*, σελ. 14).

Ἄλλὰ καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας κ. Παν. Χρήστου δέχεται ὅτι τὰ δύο δυτικὰ ἔργα «*Ἀόρατος πόλεμος*» καὶ «*Πνευματικὰ Γυμνάσματα*» ὁ Ἅγιος Νικόδημος διεσκεύασεν «ἐντὸς ὀρθοδόξων πλαισίων» καὶ «ὑπὸ νέαν ὄλως ἐκτενεστάτην μορφήν». (*Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματολογία*, τ. Β' Θεσσαλονίκη 1971, σελ. 324).

ε) Ἁγιορείτης Γέρων ἀναγνώσας τὰς περὶ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου κρίσεις τοῦ κ. Γιανναρᾶ ἔκαμε τὴν ἐξῆς παρατήρησιν. Ὁ κ. Γιανναρᾶς ἐν τῇ προσπάθειά του νὰ «καθάρῃ» τὴν Ἐκκλησίαν παντὸς ἠθικισμοῦ καὶ εὐσεβισμοῦ γίνεται ὁ ἴδιος «καθαρός», ὑποπίπτων εἰς τὴν ἀρχαίαν αἴρεσιν τῶν «καθαρῶν», τὴν ὁποίαν μάχεται. Φρονούμεν ὅτι εἶναι πνευματικῶς λίαν παρακεκινδυνευμένον εἰς πάντα χριστιανὸν καὶ θεολόγον, καὶ μάλιστα εἰς ὅσους στεροῦνται μακρὰς πνευματικῆς ἐμπειρίας καὶ ἀσκήσεως, νὰ ἐπιχειροῦν κάθαρσιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ ὑπαρκτὰ ἢ νομιζόμενα ἠθικιστικὰ στοιχεῖα. Οὕτω κινδυνεύουν νὰ γίνουιν «κριταὶ» τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νὰ εὐρεθοῦν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας.

στ) Τὸ ὅτι αἱ ἀπόψεις τοῦ κ. Γιανναρᾶ περὶ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸ πανορθόδοξον περὶ τοῦ Ἁγίου φρόνημα, μαρτυροῦν αἱ περὶ τοῦ Ἁγίου κατὰ καιροῦς ἐκφρασθεῖσαι ἀπόψεις διαπρεπῶν ἀγιορειτῶν πατέρων καὶ ἄλλων Ὀρθοδόξων Θεολόγων καὶ Γερόντων. Ἐκ τῶν πολλῶν σταχυολογοῦμεν ὀλίγας:

Ὁ ἱστορικὸς Σωφρόνιος Εὐστρατιάδης, Μητροπολίτης πρ. Λεοντουπόλεως: «...εἶναι ὁ διαπρεπέστατος καὶ σοφώτερος τῶν ἀγιορειτῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Τύπος ἀσκητικὸς καὶ ἀποστολικός, ταμεῖον ἀκένωτον ἐκκλησιαστικῶν γνώσεων, ζηλωτὴς τῶν μεγάλων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων ἐν τῇ φιλοπονίᾳ καὶ αὐταπαρνήσει τῇ εὐαγγελικῇ, κατηναλώθη ὡσεὶ κηρὸς, ἵνα φωτίσῃ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ καταλαμπρύνῃ τὸν μοναχικὸν βίον διὰ πνευματικῶν κατορθωμάτων καὶ ἀγῶνων ἰσοστασιῶν τῶν μεγάλων τῆς εὐσεβείας διδασκάλων, τῶν ὁποίων τὰ ἴχνη ἠκολούθησεν. Ἡ ἀκόρεστος αὐτοῦ δίψα πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους, πρὸς διδασκαλίαν τῶν πιστῶν, ἡ καιομένη καὶ φλογερὰ αὐτοῦ πίστις εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἡ πρὸς τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν ἀγάπη παρῶρμησαν αὐτὸν εἰς ὑψηλὰ ἀγωνίσματα, εἰς ἱερὰν διακονίαν, καὶ ὡς λύχνος λάμπων καὶ φαινόμενος ἐν σκοτεινῇ τῆς ἀμαθείας νυκτὶ ἐφαίδρυνε τὰ μοναχικὰ τάγματα καὶ τὰς χριστιανικὰς καρδίας, παντοίας χάριτος πεπληρωμένος, ἐπλήρωσε τὰς ἀποθήκας τῆς Ἐκκλησίας διὰ πνευματικῶν καρπῶν τῆς διανοίας του...». [*Ἁγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη*, 1958 (263-264) σελ. 228].

Ὁ μακαριστὸς Καθηγούμενος Γαβριὴλ Διονυσιάτης: «...θεία νεύσει ἡ μήτηρ Ἐκκλησία ἐνέταξε τὸν μακάριον Νικόδημον ἐν τοῖς Ἁγίοις, στηρίξασα τὴν κανονικὴν ταύτην πράξιν εἰς τὰ ἀνέκαθεν κρατοῦντα, ἥτοι εἰς τὴν ὁσιότητα τοῦ βίου καὶ τὰς ψυχοφελεῖς του συγγραφὰς...». (*Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, Ἀθήναι 1978²*).

Ὁ Ὁσιολογιώτατος Γέρων Θεόκλητος Διονυσιάτης: «Βυθίσας τὰς ρίζας του (ὁ Ἅγιος Νικόδημος) εἰς τὸν 14ον κυρίως αἰῶνα τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἡσυχασμοῦ, ἐγίνετο τὸ καλλικορφότερον, πολυκαρπότερον καὶ εὐσκιοφυλλότερον δένδρον τῆς Ἀθωνίτιδος γῆς ἐπὶ χίλια ἔτη, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου θὰ εὕρισκον τροφήν καὶ ἀνάπαυσιν οἱ προσπελάζοντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας». (*Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 372*).

Ὁ μακαριστὸς Μ. Ὑμνογράφος Γέρων Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης ἐγκωμιάζει τὸν Ἅγιον: «ὡς φωστῆρα νεόφωτον, Ἐκκλησίας, καταυγάζοντα αὐτὴν θείους

λόγοις αὐτοῦ, ὡς εὐσεβείας διδάσκαλον, ὡς στόμα θεόσοφον, ἀρετῶν θεουργικῶν, ὡς ἐκφάντορα ἔνθεον, βίου κρείττονος, καὶ κιθάρα ἀσμάτων μελιρρῦτων». (Στιχηρὸν γ' τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ).

Ὁ γνωστὸς Ρουμᾶνος ἡσυχαστῆς π. Κλεόπας ἀναφερόμενος εἰς ρῆσιν τοῦ Ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου γράφει: «Τὸ ἴδιον πρᾶγμα λέγεται καὶ ἀπὸ τὸν μέγαν διδάσκαλον τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸν μακάριον Νικόδημον τοῦ Ἁγίου Ὁρους...». (Man's Freedom in the Service of God, ἐν: The Tradition of Life, 1971, σελ. 50).

Ὁ μακαριστὸς Καθηγητῆς π. Ἰωάννης Meyendorff: «Ὁ Νικόδημος μοναχὸς τῆς Ἀθωνίτικης Μονῆς τοῦ Διονυσίου, πολυμαθὴς καὶ πολυγράφος, κατέχει ξεχωριστὴ θέση στὴν ἱστορία τοῦ ἡσυχασμοῦ. Ὁ Νικόδημος ποὺ βασίζεται πάνω στοὺς Πατέρες μόνο τῆς Ἀνατολῆς, ὑπῆρξε πρωτεργάτης τῆς συχνῆς Θείας Κοινωνίας στὸν Ἄθωνα καὶ στὴν Ὁρθόδοξο γενικῶς Ἐκκλησία. Τὸ ἔργο τοῦ Νικοδήμου δὲν ἦταν μόνο οὐσιαστικὸ στὴν ἱστορία τῆς ἡσυχαστικῆς παράδοσης στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ σ' ὁλόκληρο τὸν Ὁρθόδοξο κόσμο. Ἐνας σύγχρονός του, ὁ Παΐσιος Βελιτσκόφσκι (1722-1794), θὰ ἐκλαϊκεύσῃ τὸ ἔργο του μέσα στὶς σλαβικὲς χώρες...». (Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Ὁρθόδοξη μυστικὴ παράδοση, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήναι 1983, σελ. 175-179).

Ὁ Μ. Γεδεὼν: «Ἐμὸχθησε μέχρι θανάτου πρὸς φωτισμὸν τοῦ γένους καὶ εἶθε νὰ ἀνεφαίνετο εἰς Νικόδημος καθ' ἕκαστον αἰῶνα». [Ἁγιορ. Βιβλιοθήκη 1958 (263-264) σελ. 228].

Ὁ Ρώσος Ἰ. Χιβαρίν: «Ὁλη ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον διότι ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν νέον οὐράνιον ὑπερασπιστήν». (Ἐνθ' ἀνωτέρω).

Ὁ Καθηγητῆς τῆς Πατρολογίας Παν. Χρήστου: «Ὁ Νικόδημος Νάξιος, ὁ Ἁγιορείτης (1749-1809) ὑπερέβαλε ὅλους τοὺς ἁγιορείτες σὲ προσφορὰ γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ὁρθοδοξίας... Ἀπὸ πολλοὺς ὅμως ἀναγνωρίσθηκε ἡ ἀγιότης τοῦ βίου του καὶ ὁ ζῆλος του γιὰ τὴν ἀναζωογόνησι τοῦ πνευματικοῦ βίου στὸ Ὄρος καὶ στὴν Ὁρθόδοξια γενικῶς, ἡ ἐκτίμησις πρὸς τὸ πρόσωπό του μὲ τὸν καιρὸ αὐξάνονται καὶ τοῦτο ὠδήγησε τὸ Πατριαρχεῖο νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὡς Ἅγιο τὸ 1955... Χρησιμοποιεῖ εὐρύτατα τοὺς μεγάλους Πατέρες, τοὺς ἀσκητικοὺς καὶ τοὺς ἡσυχαστάς. Δίδει ἔντονο πνευματικὸ νηπτικὸ χρῶμα στὴν ἐκφρασί του...». (Τὸ Ἅγιον Ὄρος, Ἀθήναι 1987, σελ. 250-252).

Ὁ Καθηγητῆς Πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Μεταλληνός: «Εἶναι ἐκπληκτικὸ τὸ ὅτι σ' ἓνα βιβλίον περιέχεται ἡ πεμπτοῦσία τῆς Ὁρθόδοξου Παραδόσεως, ἡ φυλακὴ τῶν αἰσθήσεων, ἡ ἄσκηση, ἡ νοερὰ προσευχὴ κ.ἄ. περιλαμβάνεται καὶ ἓνα εἰδικὸ κεφάλαιο περὶ καρδίας, βάσει τῶν τελευταίων ἐπιστημονικῶν δεδομένων τοῦ ΙΗ' αἰῶνα. Καὶ δὲν εἶναι μίᾳ ἀπλῆ ἀναφορὰ. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐνσωματώνει τὴν φυσιολογία καὶ τὴ λειτουργία τῆς καρδιάς μέσα στὴν ὀρθόδοξη παράδοση, ποὺ ὁδεύει πρὸς τὴ σωτηρία, στοχεύει στὴ θέωση...».

«...Στὸν Ἅγιο Νικόδημο συναντοῦμε τὴν ριζικὴ καταδίκη τοῦ οὐμανισμοῦ καὶ τὴν ἀγαπητικὴ καταξίωση τῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ στάση χαρακτηρίζει ὅλους τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας». [Περιοδικὸ Σύναξι, 18 (1986) σελ. 77-79].

Ὁ Ἑλληνοαμερικανὸς Καθηγητῆς Γεώργιος Βεβίς γράφει: «Ὁχι μόνο δὲν συστηματοποίησε καὶ ἀφωμοίωσε τὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἓνα ἀλλαζονικὸ καὶ ἐπιφανειακὸ τρόπο, ἀλλὰ ἔκαμε Χριστιανικὴ Θεολογία τὴν ἐκφραση τῶν Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων, μιὰ νέα πραγματικότητα, μιὰ νέα ἐμπειρία, ἓνα νέο μῆνυ-

μα. Ἀκριβῶς ἐδῶ ἐγκριταί ἡ συνεισφορὰ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου: Ἐπανεξέτασε, ξαναέζησε καὶ ἀνανέωσε τὴν ἐμπειρία τοῦ αἰῶνα νέου καὶ ἀνανεωτικοῦ μηνύματος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας του. Ἔτσι ἦταν αὐθεντικός, μὲ τὴν ἐννοίαν ὅτι συνέλαβε τὴν οὐσία τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος τῆς σωτηρίας καὶ τὸ ἔκαμε προσεγγίσιμο καὶ ἐφικτὸ στὴν ἐποχὴ μας. Καὶ ἦταν σύγχρονος γιατί ποτὲ δὲν ἔχασε τὴν αἴσθησιν τοῦ χρονίου προβλήματος τῆς ἀνθρωπότητος, ποῦ ἔχει παρεκκλίνει ἀπὸ τὸ Θεό, μέσα σὲ ὅλες τὶς περιόδους τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Ἐπιπλέον, μὲ τὸ μήνυμά του στοὺς Ὁρθοδόξους τῆς ἐποχῆς του, θεωρεῖται ὡς ἓνας ἀπὸ ἐκείνους ποῦ προετοίμασαν τὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. (George Bebis. St. Vladimir's: Theol. Quart., 34, 1990, σελ. 105).

Ὁ Μοναχὸς Γεράσιμος Gliel: «Αὐτὸ τὸ βιβλίον (Συμβουλευτικὸ Ἐγχειρίδιον) ἀπέβη ἓνα πρότυπο κείμενον διὰ τοὺς Ἀθωνίτας Μοναχοὺς, ποῦ συνέβαλε σημαντικὰ στὴν καλὴ πνευματικὴ κατάστασιν τοῦ Ἀθωνικοῦ μοναχισμοῦ καὶ ἐμορφοποίησε πολλοὺς ὁσίους ἄνδρας τοῦ 19ου καὶ 20ου αἰῶνος. (A. Contemporary Ascetics of Mount Athos, Vol. 1, St. Herman of Alaska Brotherhood press, 1992, σελ. 39)

(Γινώμαι ἄλλων ἀγιορειτῶν Πατέρων περὶ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου εὐρίσκονται εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη» 1955 (227-230) ἀφιέρωμα εἰς τὸν Ἅγιον).

ζ) Ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Γιανναρά περὶ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου δὲν φαίνεται ἄσχετος μὲ τὰς ἀπόψεις του περὶ προσώπου καὶ ἔρωτος.

Θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς κριτικὰς τινὰς ὄχι εὐρύτερον γνωστὰς:

Ὁ Καθηγητὴς Ἰω. Παναγόπουλος ἐπισημαίνει: «Ἄν θὰ δεχθούμε (ὅπως ὁ Χρ. Γιανναρᾶς, Τὸ πρόσωπον καὶ ὁ Ἔρωσ, σελ. 38) ὅτι στὴν ἀνατολικὴ θεολογία «βάσις καὶ ἀφετηρία εἶναι ὁ ἀποφατισμὸς τῆς οὐσίας» πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι μὲ τὴν ἐκδοχὴ αὐτὴ εἰσάγεται λογικὴ διαφοροποίησιν μεταξὺ οὐσίας καὶ προσώπου ποῦ σὲ τελευταία ἀνάλυσιν αἶρει τὸν ἀποφατισμὸν καὶ τῶν δύο...» (Ὀντολογία ἢ Θεολογία τοῦ προσώπου. Περιόδ. Σύναξις, τ. 13, σελ. 71).

Ὁ Καθηγητὴς, Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης: «Ὁ Χ. Γιανναρᾶς εἰς τὴν νέαν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου του (μὲ τὸν τίτλον: τὸ πρόσωπον καὶ ὁ Ἔρωσ, 1976 σελ. 60) προσπαθεῖ νὰ προχωρήσῃ πέρα ἀπὸ τὸν Heidegger μὲ τὸ νὰ ταυτίσῃ τὴν ἔκστασιν ὄχι «ἀπλῶς μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὅ,τι εἶναι φαίνεται ἀναδυόμενον στὸν ὀρίζοντα τοῦ χρόνου», ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμπειρία τῆς προσωπικῆς καθολικότητος, δηλαδὴ τῆς ἐκστατικῆς, ἐρωτικῆς αὐθυπέρβασης». Ἡ δυσκολία παραμένει ἀνυπέρβλητος, ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία καίρια ἐρωτήματα ποῦ θέσαμε πρὸ ὀλίγου καὶ τὸ γενικὸν πρόβλημα τῆς σχέσεως φιλοσοφίας καὶ θεολογίας, ὅπως ἐμφανίζεται εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Heidegger». (Ἀπὸ τὸ προσωπεῖον εἰς τὸ πρόσωπον: Χαριστήρια εἰς τιμὴν τοῦ Μητρ. Χαλκηδόνος Μελίτωνος, Θεσσ/νίκη 1977, σ. 303).

Ὁ πρεσβύτερος Νικόλαος Λουδοβίκος Δρ. Θ.: «Σ' ἓνα ἔργο σὰν αὐτὸ τοῦ Χρ. Γιανναρά, Τὸ πρόσωπον καὶ ὁ Ἔρωσ, ὁ πειρασμὸς αὐτὸς εἶναι συνεχῶς ἐν δράσει (ἢ προσπάθεια νὰ παραχθῇ μία φιλοσοφία περὶ προσώπου, ἓνας χριστιανικὸς περσοναλισμὸς)· ὁ συγγραφεὺς τείνει συνεχῶς νὰ ὑποκύψῃ σὲ μία φιλοσοφικὴ ὄντολογία, δηλαδὴ, τελικὰ, μία μεταφυσικὴ τοῦ προσώπου, στὴν προσπάθειά του νὰ πλησιάσῃ καὶ μὲ τὴν σύγχρονον γλῶσσαν τῆς φιλοσοφίας τὸ γεγονός τοῦ προσώπου. Τὸ πρόσωπον ἀνήκει στὸ μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἶναι γεγονός ἐσχατολογικόν, εὐχαριστιακόν καὶ γι' αὐτὸ ἀληθινὸ σκάνδαλον σ' ὁποιαδήποτε φιλοσοφικὴ προ-

σέγγιση...» (Ἡ εὐχαριστιακὴ Ὀντολογία στὴν Θεολογικὴ σκέψη τοῦ Ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Θεσσαλονίκη 1989, σελ. 333).

Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο γράφει: «Ἡ προσέγγιση αὐτῆς τῆς ἐκστάσεως σὲ συσχετισμὸ πρὸς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα λείπει, μεταξύ ἄλλων, ἀπὸ τὸ προαναφερθὲν ἔργο τοῦ Χ. Γιανναρά, Τὸ Πρόσωπο καὶ ὁ Ἔρωσ. Ἡ ἔλλειψη αὐτῆ εἶναι κεφαλαιώδης· διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μόνο μπορεῖ νὰ συστηθεῖ κοινωνία καὶ γι' αὐτὸ κάθε διαπραγμάτευση τῆς ἐκστάσεως χωρὶς ἀναφορὰ στὴν πνευματολογικὴ τῆς προϋπόθεσης περιέχει τὸν κίνδυνο τοῦ ἐγκλωβισμοῦ στὸν παραδοσιακὸ δυτικὸ ἴμονισμὸ τοῦ ὑποκειμένου» (Υ. Belaval) καὶ ἐν τέλει σ' ἓνα κρυμμένο ἀτομικισμὸ ναρκισσικῆς ὑφῆς (μὲ τὴν παραδοσιακὴ ψυχαναλιτικὴ ὀρολογία), ὅσο κι' ἂν ὀμιλοῦμε περὶ ἔρωτος καὶ προσώπου. Ἡ ἐκστατικὴ ἀγάπη, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι νίκης ἐναντία στὶς δαιμονικὰς δυνάμεις τοῦ διχασμοῦ καὶ τῆς φιλαυτίας». (Ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 343, 344).

Ἡ Verna Hatisson γράφει: «Δοθέντων ὅλων αὐτῶν εἶναι περίεργο τὸ ὅτι ὁ Γιανναρὰς ὑπερτονίζει τὴν σημασία τῆς σεξουαλικότητος στὴν ἀνθρωπίνη ὑπαρξή. Ἀκόμη ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Ἕλληνες Πατέρες ὑποστηρίζουν αὐτὴ τὴν ἄποψη καὶ ὅτι «Ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει στὸν ἔρωτα τὴν ὑπαρκτικὴ ταυτότητα τοῦ ἀνθρώπου» (σελ. 214). Ἀκόμα καὶ ἡ ἰσχνὴ πατερικὴ μαρτυρία ποὺ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ δικαιώσῃ αὐτοὺς τοὺς τολμηροὺς ἰσχυρισμοὺς δὲν πείθει. Στοὺς Πατέρες ἡ λέξη ἔρωσ ἀναφέρεται στὴν ὑπερβαίνουσα ἐαυτὸν ἀγάπη.». [Yannaras on person and nature, St. Vladimirs Quart., 33 (1989) 295].

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διερωτώμεθα μήπως ὁ κ. Γιανναρὰς θεολογεῖ «ἀριστοτελικῶς» καὶ ὄχι «ἀλειυτικῶς» ἵνα εἰπῶμεν κατὰ τὸν Ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον;

Δὲν εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, ἀπορίας ἄξιον ὅτι αἱ ἐπὶ ἐσφαλμένων προϋποθέσεων βασιζόμενα ἀπόψεις τοῦ περὶ προσώπου καὶ τοῦ τρόπου ὀλοκληρώσεως αὐτοῦ ἔχουν δυσαρέστους συνεπειὰς καὶ εἰς τὴν πράξιν.

Ἀγιορεῖται πνευματικοὶ μετὰ πόνου ἀναφέρουν περιπτώσεις νέων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας οἱ ὁποῖοι ἀναγινώσκοντες τὰ ἔργα τοῦ κ. Γιανναρὰ σχηματίζουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι καὶ αἱ ἐκτὸς τοῦ γάμου σαρκικαὶ σχέσεις, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ὁ ἐρωτικὸς δεσμὸς, ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἐφάμαρτοι ἀλλὰ ἀντιθέτως εἶναι καὶ ἠθικῶς δεδικαιωμένοι ὡς συντελοῦσαι εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν προσώπων.

Αἱ ἀπόψεις αὐταὶ μετὰ τῶν ἀστηρίκτων εἰς τὴν πίστιν νέων εὐρίσκουν ἀπήχην δι' εὐνόητους λόγους ὡς ἐπίσης καὶ ἡ περὶ Ἁγίου Νικοδήμου κριτικὴ του.

Οὕτω ὁ κ. Γιανναρὰς προωθεῖ τοὺς ἀναγνώστας του, καὶ μάλιστα τοὺς νέους, νὰ γίνωνται κριταὶ τῶν Ἁγίων καὶ νὰ μένουν μὲν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἱκανοποιούντες ὁμῶς τὰ πάθη των, χωρὶς νὰ παιδαγωγοῦνται εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀληθοῦς μετανοίας, ταπεινοφροσύνης, ἀγνότητος καὶ ὑπακοῆς, ἄνευ τῶν ὁποίων εἶναι ἀνέφικτος ἡ ἀληθὴς ἐν Χριστῷ ἐλευθερία.

Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ κ. Γιανναρὰς θὰ ἀναλογισθῇ τὴν μεγάλην εὐθύνην τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Διερωτώμεθα μήπως ὁ κ. Γιανναρὰς ἀπορρίπτει ὄχι μόνον τὸν ἠθικισμὸν ἀλλὰ καὶ θεμελιώδεις ἠθικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Εὐαγγελίου;

Αὐτὰ γράφομεν μὲ πολλὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ κ. Γιανναρὰ χωρὶς νὰ παραγνωρίζομεν τὰ θετικὰ στοιχεῖα τοῦ θεολογικοῦ τοῦ ἔργου.

Ἡ ἐν ταπεινώσει ἐκ μέρους τοῦ διόρθωσις τῶν ὄχι ἐκ κακῆς προαιρέσεως ἀλλὰ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας καὶ ἀτελείας ἡμαρτημένων, θὰ καταστήσῃ τὸ ὅλον

ἔργον του γενικῶς ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἁγίου Θεοῦ δεκτὸν καὶ εὐάρεστον.

Ἄλλως αἱ μὴ συμφωνοῦσαι πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πατερικὴν Θεολογίαν διδασκαλίαι του θὰ ἀμαυρῶνουν, δηλητηριάζουν καὶ καθιστοῦν ἐπικίνδυνα διὰ τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν καὶ τὰ καλὰ καὶ θετικὰ σημεῖα τοῦ ἔργου του.

Αὕτη εἶναι ἡ προσευχὴ μας πρὸς τὸ φωτίζον καὶ ἀναδεικνύον τοὺς ἀληθεῖς Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας μας Πανάγιον Πνεῦμα καὶ αὕτη εἶναι καὶ ἡ πρὸς τὸν κ. Γιανναρᾶ παράκλησις καὶ προσδοκία μας.

Ἄπαντες οἱ ἐν τῇ κοινῇ Συνάξει Ἀντιπρόσωποι καὶ Προϊστάμενοι
τῶν εἴκοσιν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὑψους Ἄθω